

Həmzə Vəliməmmədov,
Əməkdar jurnalist.

Gecədən yağan qar dayanıb. Dağlar, dərələr ağ bəyazə bürünüb. Söyüdlər, qovaqlar başını əyib. Çardaqlardan saçaq-saçaq buz asılıb. Hər tərəf dərin sükut içindədir. Yolların qarını təmizləyən traktorun qırıq-qırıq səsi bu sükutu pozur. Qışın ilk günlərinin bəstə qarlı olmasi havaların sərt keçəcəyindən xəbər verir.

Təbiətin füsunkar gözəlliyini seyr edib otağıma qayıdram. Qələmə aldığım yazının sənədlərini gözdən keçirirəm. Qat kəsmiş sarı vərəqlər, solmuş şəkillər, güclə oxunan yazılar. Muxtar əmi ilə gəncliyimdə görüşlər yada düşür...

Tatoni kəndi. Zuvand elində çox da böyük olmayan qədim yaşayış məskəni. Sərin bulaqları, yovşanlı təpələri, kəklikli qayaları mənə çoxdan tanışdır. İlk dəfə yolum kəndə anamla düşüb, Mərcan xalının kasıb evində bir neçə gün qonaq olmuşuq. Mərcan xala Tatoninin yaşlı ağbırçəyi, üç oğlan, üç qız anasıydı. Taleyinə köçkünlük düşdü. Övladlarını qanadının altına alıb Lerik kəndinə (indiki Lerik şəhəri) gəldi, ev-əşik sahibi oldu. Oğlanları Xamı, Sövzi, Nuru, qızları Suray, Yektərə, Kişvər ana çörəyi, ana öyüdü ilə boya-başa çatdılar, eldə-obada halal adamlar kimi tanındılar.

Kəndin sayılıb-seçilən ağsaqqallarından biri Rəzi kişi olub. Torpağın qədrini bilib. Lənkəranın Mollakənd kəndində əkin yeri alıb. Tərəvəz, çeltik becərib. Oğluna təhsil vermək üçün Lənkəran şəhərinə aparıb. Muxtar Cavadov 1918-1922-ci illərdə ibtidai məktəbdə oxuyub. Orta təhsilini fəhləgənclər məktəbində alıb. 17 yaşlı gənc Bakıda üz tutub, Suraxanı neft mədənlərində işə girib.

Ali təhsil almaq Muxtar Cavadovun ən böyük arzusu idi. 1931-ci ildə Müəllimlər İnstitutuna daxil olur. İkinci kursda oxuyanda atası dünyasını dəyişir. Təhsilini davam etdirə bilməyib kəndə qayıdır. Böyük bir ailəyə - iki qardaşına, dörd bacısına dayaq olur, özünə gün-güzaran qurur. Rəzgov kəndinə müəllim təyin edirlər. Payızın yağmurlu, qışın saxtali günlərində 5-6 kilometr yolu piyada gedib gəlir. Gənc müəllimin savadı, təşkilatçılığı, camaat arasında nüfuzu rayon rəhbərliyinin diqqətindən yayınmır, partiya sıralarına qəbul edilir.

Muxtar Cavadov 1935-ci ildə Lerik Rayon Partiya Komitəsinə çağırılır. Birinci katib yarım saatlıq söhbətdən razı qal-

EHTİRAMLA YAD EDİLƏN KİŞİ

MUXTAR CAVADOVUN UNUDULMAZ XATİRƏSİNƏ

dığını bildirir. Bradi kəndindən Höccət Əsgərovlə Muxtar Cavadov Bakı Partiya Məktəbinə təhsil almağa göndərilir. Elə həmin il Lənkəran partiya təşkilatından Xoşqədəm xanım Əhmədbəyli də bu məktəbə qəbul olunur.

Məhərrəmli müəllimin atası barədə xatirələrdən: "Kişi danışdı ki, məktəbdə oxuduğum ilk aylar istirahət günləri yataqxanada tanımadığımız bir adam peyda olurdu. Foyədə oturub "Kommunist" qəzetindən yazıları gah ucadan, gah da yavaş avazla oxuyurdu. Hərdən şeirdə deyirdi. Onun bu hərəkəti bizi şübhələndirirdi. Qrupumuzdakı tələbələr məsələni direktora çatdırmağı mənə tapşırıdılar. Araşdırmalar aparıldı. Məlum oldu ki, həmin şəxs Dövlət Təhlükəsizlik Komitəsinin agentidir. Məqsədi kimin namaz qıldığını, şəriətdən danışdığını öyrənməkdir. Hədəfdə birinci məndim. Haradansa peyğəmbər nəslindən olduğumu, namaz qıldığımı sezmişdi. Allah məni onun şərindən qurtardı."

Muxtar Cavadov 1937-ci ildə Partiya Məktəbini bitirir. Bu vaxt rayon qəzeti nəşrə başlayır. O, yerli mətbuatın ilk redaktoru təsdiq olunur. 1940-cı ilə kimi "Zuvand kolxozçusu" nun redaktoru işləyir. Doxsanıncı illərdə, qəzetin 50 illiyi ərəfəsində Moskvadakı Mərkəzi Kitab Palatasına sorğu ilə müraciət elədim. Aldığım cavabda Muxtar əminin qəzetin ilk redaktoru olduğu təsdiqlənirdi.

1941-1945-ci illər müharibəsinin ilk aylarından Muxtar Cavadov böyük qardaşı Mirçəfərlə ordu sıralarına çağırılır. Onun döyüş yolu Qafqazdan başlayır. 1943-cü ildə səhətinə görə tərxis olunub doğulduğu kəndə qayıdır. Lerik Rayon Partiya Komitəsinin birinci katibi Rəhimov Zuvand ərazisindəki kəndləri gəzərkən atını Tatoniyyə sürür, Muxtar əmi ilə görüşür. Ona rayon icraiyyə komitəsində məsul vəzifə təklif edir. Üç il bu təşkilatda çalışır, yerli sovetlərin fəaliyyətinə əməli köməklik göstərir.

Müharibə başa çatan ili rayon partiya təşkilatına Hacıyev soyadlı ziyalı rəhbərlik etməyə gəlir. Yerli kadrlarla ünsiyyət yaradır, katib vəzifəsinə namizədlərin fəaliyyətləri ilə tanış olur, ağsaqqalların rəyini öyrənir. Muxtar Cavadovun bacarığı, savadı, ictimaiyyətə hörməti katib işləməyə zəmanət verir. Növbəti konfransda nümayəndələr ona səs verirlər. Konfransdan sonra katiblər arasında vəzifə bölgüsü aparılır. Muxtar Cavadova kənd təsərrüfatına rəhbərlik tapşırılır. Qırkıncı illərdə Lerikdə kolxozların sayı çox idi. Tə-

sərrüfatların iqtisadiyyatı zəifdi. Heyvandarlıqda və əkinçilikdə məhsuldarlıq aşağıydı. Yeni seçilmiş katib təcrübəli adamlarla məsləhətləşir, vəziyyətdən çıxış yolu axtarır. Onun təqdimatı ilə bir neçə kolxozu bacarıqlı mütəxəssislər rəhbər seçilir. Kəndlərdə heyvandarlığa diqqət artır. Fernalarda binalar tikilir, yollar qaydaya salınır.

Katib mütəxəssislərlə məsləhətləşmələr apararkən məlum olur ki, təsərrüfatlar lüzumsuz xərclərlə yüklənib. Briqadirlərin, ferma müdirləri-

nin bir qismi idarəçiliyi bacarmır. Texnikadan səmərəli istifadə olunmur. İki-üç ilə bu qüsurlar tədricən aradan qaldırılır, kiçik kolxozlar birləşdirilir, məhsuldarlıq artır.

Muxtar Cavadov rayon partiya komitəsinin katibi işlədiyi dövrdə ictimaiyyətdə savadlı, təşkilatçı, sadə və təvazökar ziyalı kimi tanınıb hörmət qazanır. Onun el-obada sevilməsi bədxahlar tərəfindən qışqıqla qarşılınır, nüfuzuna xələl gətirmək üçün dəridən-qabıqdan çıxırdılar. Saf əqidəsi, gözütöxlüğü, insanpərvərliyi onu təqiblərdən qoruyur.

Zuvandın sərhədyani kəndlərinin zorla Muğana köçürülməsi ərəfəsində Muxtar Cavadov katib vəzifəsindən çıxır. Ərazidəki tanınmış ziyalılar əhalinin ata-baba yurdundan didərgin salınması əleyhinə çıxdıqlarına görə təqib olunurlar. Onlardan biri təminat şöbəsinin müdiri Muxtar əmi idi. Birinci katib Kamal Qəhrəmanovun hədə-qorxusuna baxmayaraq o prinsipial mövqeyini dəyişmir. Muxtar Cavadov rayon təminat şöbəsinə on ilə yaxın rəhbərlik eləyir, məsul vəzifənin öhdəsindən layiqincə gəlir. Şöbədə əyintilərə, süründürməçiliyə, yersiz şikayətlərin yaranmasına imkan vermir. Düzüklük, təmizlik onun həyat kredosuna çevrilir. Səhətilə əlaqədar ərizə yazıb işdən çıxır. 1959-cu ildə əlli yaşlı hələ tamamilə sağlam haqq dünyasına qovuşur.

Məhərrəmli müəllim Muxtar əminin ikinci övladı idi. Biz orta məktəbdə bir yerdə oxumuşduq. Müəllimlik peşəsini seçdi, Pedaqoji İnstitutun tarix fakültəsini bitirdi. Bir neçə il Qosmalian kənd orta məktəbində dərslər dedi. Təcrübəli, savadlı, tariximizi, adət-ənənələrimizi dərinləndirən pedaqoq, valideynlər arasında rəğbət qazanmış ziyalı idi. Ömrünün son illərində Tatoni məktəbində işləyirdi. Üç ildir haqq dünyasına qovuşub.

Bəhrəm Muxtar oğlunun tələyinə hərbiçi olmaq düşüb.

Səkkiz övlad atası olub. Ömür-gün yoldaşı Mirzəhəra xala xanım-xatın, peyğəmbər övladı ağbırçəkdi. Qohum-əqrəbə, qonum-qonşu bu nurani anadan ağız dolusu danışdırdılar, məsləhətlər alırdılar.

Xatirə. 1966-cı ilin qışı bərk gəlmişdi. Kənd məktəbində direktor işləyirdim. Rayon mərkəzinə, birinci katibin qəbuluna çağırıldı. Katiblə söhbətimiz 15-20 dəqiqə çəkdi. Rayon qəzetində işləməyə dəvət edildim. Tərəddüd içindəydim. İki gün vaxt istədim. Anamla, yoldaşımla məsləhətləşməliy-

dim. Razı oldular. Müvəqqəti yaşamağa mənzil tapmalıydım. Məsələni Mirzəhəra xalaya danışdım. "Ay oğul, sənə bir otaq lazımdır, ikisini verim. Köç-külfətini yığışdırıb gəl" dedi.

Ertəsi gün Lerik şəhərinə köçdük. Mirzəhəra xalının evində altı ay yaşadıq. Kommunal evində iki otaq aldım. Ağbırçəyin xeyir-duası ilə təzə mənzilə köçdük.

Muxtar Cavadov yeddi oğul, birçə qız atası idi. Övladlarını oxutdurmaq üçün elindən gələni elədi, atalıq borcunu yerinə yetirdi. Böyük oğlu Ağaməd Azərbaycan Politeknik İnstitutunda ali təhsil aldı. Uzun illər kənd təsərrüfatı idarəsində, texnika birliyində mühəndis işlədi. Peşəkar mütəxəssis kimi çalışdığı kollektivlərdə tanındı. Onun faydalı təklifləri müəssisələrdə həyata keçirildi. Heyif ki, qocalmaq ona da qismət olmadı, tez dünyasını dəyişdi.

Məhərrəmli müəllim Muxtar əminin ikinci övladı idi. Biz orta məktəbdə bir yerdə oxumuşduq. Müəllimlik peşəsini seçdi, Pedaqoji İnstitutun tarix fakültəsini bitirdi. Bir neçə il Qosmalian kənd orta məktəbində dərslər dedi. Təcrübəli, savadlı, tariximizi, adət-ənənələrimizi dərinləndirən pedaqoq, valideynlər arasında rəğbət qazanmış ziyalı idi. Ömrünün son illərində Tatoni məktəbində işləyirdi. Üç ildir haqq dünyasına qovuşub.

Bəhrəm Muxtar oğlunun tələyinə hərbiçi olmaq düşüb.

Orta məktəbi bitirdikdən sonra 1963-1966-cı illərdə Orconikidze şəhərindəki hərbi məktəbdə təhsil alıb. On il Bakı Hava Hücumundan Müdafiə Dairəsində xidmət edib, ərəb ölkələrindən respublikamızda təhsil alan zabidlərə ixtisasdan dərslər deyib. 1979-cu ildə kapitan rütbəsi ilə Rusiyanın Tver şəhərindəki K.Jukov adına Komandanlıq Akademiyasına daxil olub. Akademiyayı bitirdikdən sonra Minsk şəhərindəki Ordu Qərargahına göndərilib. O, burada 1992-ci ilədək qulluq edib.

Bir çox Vətən oğulları kimi polkovnik Bəhrəm də Azərbaycan müstəqilliyini yenidən bərpa edəndən sonra respublikamıza qayıdıb, Silahlı Qüvvələrin Hava Hücumundan Müdafiə Qoşunlarında çalışıb. 2001-2014-cü illərdə Azərbaycan Silahlı Qüvvələr Akademiyasına kafedra müdiri təyin edilib. O, biliyini, seçdiyi peşənin sirlərini akademiyanın müdavimlərinə öyrədir. Zabitlər Bəhrəm Muxtar oğlunun zəngin təcrübəsindən faydalanırlar. Polkovnik təqaüddədir. Atanın yolunu oğlu Oqtay davam etdirir. O, da hərbi məktəbi bitirib, Belorusiya Dövlət Universitetinin hüquq fakültəsində ali təhsil alıb.

Firudin Muxtar oğlu iqtisadçıdır. Yollar Nazirliyində mühəsib işləyirdi. Səhhəti ilə əlaqədar təqaüddədir, Bakı şəhərində ev-əşik sahibidir.

Miryusifin adını çəkməsəm günaha batmış olaram. Qoçaq, mərd, sözbütöv cavan idi. Yetmişinci illərdə mənim ilk övladımın xilaskarı olmuşdu. Qidadan zəhərlənən uşağı gecədən xeyli keçmiş qucağına alıb xəstəxanaya çatdırmışdı, səhərəcən həkimlərlə ayaq üstə dayanmışdı. İnstitutu bitirəndən sonra yanğından mühafizə dəstəsinin rəhbəri idi. Həyatdan vaxtsız getdi.

Mirməmməd Muxtar əminin kiçik qardaşı idi. Kənd Təsərrüfatı Texnikumunu bitirmişdi, sovxozda aqronom işləyirdi. Süfrəsi yoldan keçənə açıqdı. Mistana, Tülü-Conuya tərəf gedəndə görüşüb söhbətləşdik. Kənddə ağsaqqal kimi hörmət sahibiydi. Qardaşlarına, bacılarına qədirləndi. Övladları baba ocağını gur yandırırırlar.

Muxtar Cavadov yaşasaydı, bu il 110 yaşını tamam olardı, adı Lerikin uzunömürlüləri siyahısına düşərdi. Ancaq Tanrı 50 il ayırmışdı. Ömrü payını ləyaqətlə, kişi kimi yaşadı. Xeyirxah, yurdsevər, elsevər insan kimi ürəklərdə qaldı. Cismən bu dünyada olmasa da, onu tanıyanlar ehtiramla yad edirlər.